

31.01.2018

Liikenne- ja viestintäministeriö
PL 31
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite LVM/2366/01/2017

Asia **OKM lausunto - Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma**

Yleiskommentit

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiittää liikenne- ja viestintäministeriötä Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelman valmistelusta. Tämän ohjelman valmistelu on erittäin tarpeellista ja arvokasta myös opetus- ja kulttuuriministeriön näkökulmasta, sillä yhteiskuntamme yksi suuri haaste on väestön riittämätön fyysinen aktiivisuus, ja kävelyn ja pyöräilyn potentiaali arkiliikunnan lisääjänä on valtaisa. Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelman päämäärä, tavoitteet ja toimenpiteet tukevat erinomaisella tavalla sekä liikuntalain (2015) että opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteisten *Valtakunnallisten terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan linjausten (Muutosta liikkeellä 2013)* toimeenpanoa.

Luonnos kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaksi tunnistaa hyvin olemassa olevista opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamista valtakunnallisista liikunnanedistämishjelmista Kunnossa kaiken ikää –ohjelman sekä sen merkityksen ja toimenpiteet työikäisen aikuisväestön kävelyn ja pyöräilyn edistäjänä. Sen sijaan lasten ja nuorten kohderyhmään kohdistuvan Liikkuva koulu –ohjelman merkitystä ei luonnoksessa tunnisteta riittävästi. Liikkuva koulu –ohjelman työ kohdistuu niin varhaisvuosiin (Ilo kasvaa liikkuen –toiminta), peruskouluikäisiin kuin toisen asteen opiskelijoihin (Liikkuva opiskelu –toiminta). Ohjelman kaikilla toiminta-alueilla, mutta erityisesti peruskouluikäisiin kohdistuvassa työssä, kävelyn ja pyöräilyn edistäminen on keskeinen toimenpide ja sen eteen on tehty paljon töitä. Lasten ja nuorten kävelystä ja pyöräilystä koulun kontekstissa ja koulumatkoilla on tehty tutkimusta ja kerätty seurantatietoa, sitä on edistetty valtakunnallisessa ja alueellisessa Liikkuva koulu –työssä ja siihen on kiinnitetty huomiota paikallisissa kuntien ja koulujen hankkeissa (esim. ostettu kouluille polkupyöriä, kannustettu koulupäivän aikaiseen fyysisesti aktiiviseen kulkemiseen, annettu pyöräilykasvatusta ja järjestetty pyöräilykoulutusta sekä organisoitu pyöräilypäiviä). Liikkuva koulu –ohjelman puitteissa tehty aiempi ja tuleva työ kannattaa siis hyödyntää Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmassa. Lisätiedot www.liikkuvakoulu.fi Liikkuva koulu –ohjelman ohjausryhmän alaisuudessa

toimi vuosina 2016-2017 työjaosto ”Koulumatkaliikunnan edistäminen ja yhdyskuntasuunnittelu”, jonka toimenpide-ehdotukset kannattaa soveltuvin osin hyödyntää Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmassa (jaoston raportti on lausunnon liitteenä).

Yksityiskohtaiset kommentit

s.0: Sisällysluettelon luvun 6.3 otsikon ”Kävely- ja pyöräilyväylien kunnosta huolehtiminen ja hoidon kehittäminen” voisi korvata otsikolla ”Kävely- ja pyöräilyväylien kunnosta ja hoidosta huolehtiminen ja niiden kehittäminen”. Päivittäinen hoidosta huolehtiminen on avainasemassa ympärivuotisen ja jokapäiväisen pyöräilyn mahdollistamiseksi erityisesti Suomen talviolosuhteissa.

s.8: Toiseksi viimeisen kappaleen viimeisessä lauseessa todetaan, että kävely ja pyöräily ovat halpoja liikkumismuotoja sekä käyttäjälleen että yhteiskunnalle. Tämä ei kategorisesti pidä paikkansa, sillä pyöräily ei aina ole halpaa. Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmassa tulisi tunnistaa (tässä tai muussa kohdassa) ainakin ympärivuotinen työmatkapyöräily, joka vaatii monia ja jatkuvia pyöräilyvarusteiden, -tarvikkeiden ja säänmukaisten vaatteiden hankintoja. Tällaisia ovat esimerkiksi kuluvat osat, nastarenkaat, valot, heijastinliivit, sadevaatteet, kengän suojat sateelle ja pakkaselle sekä sateenpitävä pyöräilylaukku. Myös pyörän huoltopalvelut ovat kalliita, mutta välttämättömiä päivittäisessä pyöräilyssä. Nämä kaikki eivät suinkaan ole kokonaisuudessaan halpoja, ja niiden hankinta voi olla taloudellinen este osalle potentiaalisista pyöräilijöistä. Pyöräilyn kustannukset tuleekin tehdä ohjelmassa näkyväksi ja niiden peittämiseen tulisi löytää taloudellisia kannustimia. Ehdottaa voisi esimerkiksi verotuksellisia huojennuksia/hyvityksiä tai työnantajien tukitoimia. (Myös sivulla 10 tuodaan esiin pyöräilyn olevan halpaa.)

s. 9: Toinen kappale lause ”Kävely ja pyöräily osana työmatkaliikkumista on todettu olevan lisänä muuhun liikkumiseen, eikä se vähennä liikkumista muulloin vapaa-aikana.” Tämä lause voi pitää paikkansa ainoastaan, mikäli siihen lisätään ajatus, että tilanne voi olla tämä ”keskimäärin” kaikkien työmatkapyöräilijöiden joukossa. Mikäli henkilö esimerkiksi pyöräilee päivittäin työmatkansa 17 kilometria/suunta ja keskimäärin 60 minuuttia/suunta, on se pois rajallisen jaksamisen ja aikaresurssin vuoksi useimmiten pois muusta vapaa-ajanliikkunnasta. Monesti tällaisissa tapauksissa työmatkapyöräilyssä on kyse nimenomaisesti henkilön ”vapaa-ajan liikunnasta”.

s. 9: Sähköpyöräilyn mahdollisia hyötyjä voisi nostaa tässä paremmin esiin. Pidemmän matkan (verrattuna tavalliseen pyörään) kulkemisen lisäksi se voi edistää terveyden kannalta erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden ja toimintakyvyltään heikentyneiden ikäihmisten pyöräilyä.

s. 13: Sivun viimeinen kappale pitäisi kirjoittaa uudelleen virheellisestä tiedosta johtuen. STM ja OKM ovat 1990-luvun lopussa käynnistäneet yhdessä Kunnossa kaiken ikää –ohjelman. Liikkuva koulu –ohjelma on OKM:n käynnistämä ja rahoittama. Ilo kasvaa liikkuen –ohjelma on nykyisin osa Liikkuva koulu –ohjelmaa, ja kulkee nimellä Ilo kasvaa liikkuen –toiminta. Myös se on OKM:n rahoittamaa. Voimaa Vanhuuteen –

ohjelmaa ja Ikäihmisten liikunnan edistämishjelmaa (josta maininta puuttuu tässä kokonaan) rahoittavat sekä OKM, STM että STEA. Tämä kappaleen perään voisi lisätä kappaleen, jossa kerrotaan opetus- ja kulttuuriministeriön yhdessä Kunnossa kaiken ikää –ohjelman kanssa koordinoimasta TEHYLI olosuhderyhmän –työstä, jossa on mukana laaja-alainen poikkihallinnollinen ja sektorinen eri tahojen edustus. TEHYLI olosuhderyhmällä on oma toimenpideohjelma, jossa yksi osa on kävelyn ja pyöräilyn edistäminen.

s. 15: Luvun 6.1 ensimmäinen kappale. ”Koska kävely ja pyöräily on lähes aina osa joukkoliikenteellä tehtävää matkaa, ...” -> Tämä lause ei pidä paikkansa. Toimisi näin ”Joukkoliikenteellä tehtävästä matkasta osa on lähes aina kävelyä ja pyöräilyä...”

s. 15 Viimeinen kappale. Esimerkkiluetteloon voisi lisätä mahdollisuuden pyöräpysäköintiin, koska se on olennainen pyöräilyn kannalta.

s.15-19. Kävely- ja pyöräteiden ja niiden talvikunnossapidon jatkuvuus on olennainen eri kuntien välillä liikuttaessa (esimerkiksi pääkaupunkiseutu ja muiden isojen kuntien rajat). Tätä näkökulmaa voisi tuoda paremmin esiin ohjelmaluonnoksessa (myös muissa kohdin kuin tässä). Mikäli esimerkiksi toisen kunnan talvikunnossapitämä reitti päättyy kuntarajalle, voi se olla ylitsepääsemätön este työmatkapyöräilylle.

s. 21 taulukko. Kohtaan 3.3 tulisi lisätä vastuutahoksi OKM/KKI (esim. tässä mainittu selvitys on KKI-ohjelman tuottama).

s. 24: Luku 6.5. Liikkumisen ohjaus. Viimeiseen kappaleeseen voisi lisätä myös Liikkuva koulu –ohjelman, joka tekee määrätietoista liikkumisen ohjaustyötä myös kävelyn ja pyöräilyn osalta, yhteistyössä esim. Pyöräilykuntien verkoston kanssa.

s. 25 taulukko. Kohta 5.2 voisi lisätä kolmanneksi toimenpiteeksi ”Vahvistetaan työpaikkojen valmiuksia kannustaa henkilöstöä kulkemaan työmatkoja tai osan työmatkoista kävellen ja pyörällä”. Kohta 5.3. vastuutahoksi tulisi lisätä OKM/Liikkuva koulu –ohjelma (sis. Ilo kasvaa liikkuen –toiminta).

s. 26: Taulukkoon kohtaan 5.4 voi lisätä kampanjaksi Porraspäivät ja vastuutahoksi OKM/KKI-ohjelma.

s. 31: Liikkuva koulu –ohjelman kuvauksen voisi tuoda esiin jo aiemmin (kuten kommentoitu edellä), ja tässä tuoda esiin sen koordinoivaa roolia koulun kontekstissa eri hallinnonalojen ja sektoreiden suuntaan.

s. 32: Taulukko kohtaan 9.4 voisi lisätä toimenpiteeksi: ”Arkiympäristön kehittäminen kansalaisten terveysliikuntaa kannustavaksi valtionhallinnon eri sektoreiden ja olosuhdeasiantuntijoiden kesken. Vastuu: OKM/TEHYLI olosuhderyhmä. Aikataulu: Jatkuva.

s. 33-34: Luvussa 6.9 ”Hallinnon rakenteiden kehittäminen ja poikkihallinnollisen yhteistyön lisääminen” on tuotu kevyesti esiin ”liikunta- ja virikesetelit” (oikeampi

termi ”liikunta- ja kulttuurietu/seteli”?) sekä ehdotettu näiden käyttöalueen laajentamista polkupyörien huoltoon (hyvä lisä olisi myös varuste- ja tarvikehankinnat). Joko tässä luvussa, tai jopa omassa uudessa luvussa, olisi tärkeää nostaa selkeämmin ja vahvemmin esiin pyöräilyn yhteiskunnallisia kannustimia. Verotuksellisia keinoja sekä työnantajien välillistä tai välitöntä tukea pyöräilylle (rahana, tarvikkeina, muina etuina, työaikana jne) tulisi kehittää pyöräilyyn kannustamiseksi (erityisesti koulu-, opiskelu- ja työmatkoilla).

s. 37: Taulukko ”Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma; rahoitustarpeet”. Kohta 10.2 koskee sähköpyörien hankinnan tukemista. Miksi tuetaan vain puolipassiivisen kulkuvälineen hankintaa. Ensisijaisesti tai vähintäänkin samalla tavalla kannattaisi tukea täysin fyysisesti aktiivista kulkutapaa eli tavallista pyöräilyä; esim. työmatkatarkoituksiin pyörän hankintaa, välineitä, varusteita ja huoltoa. Tämä puuttuu nyt kokonaan.

Lähdeviitteet

-s. 8: Neljännen kappaleen kustannuslaskelmissa olisi hyvä olla lähdeviite.

-s. 8: Viimeinen kappale, koulumatkaliikunnasta löytyy tietoa suomalaisesta tilanteesta. Lähde LIKES/Liikkuva koulu –ohjelman tutkimus, seuranta ja arviointi.

-s. 9: Ensimmäinen kappale lähdeviite?

Tiedustelut:

Kulttuuriasiainneuvos Päivi Aalto-Nevalainen, paivi.aalto-nevalainen@minedu.fi

Ylijohtaja

Esko Ranto

Kulttuuriasiainneuvos

Päivi Aalto-Nevalainen

Liitteet Liikkuva koulu –ohjelman työjaoston ”Koulumatkaliikunnan edistäminen ja yhdyskuntasuunnittelu” raportti

Tiedoksi KKI -ohjelma/Jyrki Komulainen
KKI -ohjelma/Tarja Onatsu
Liikkuva koulu -ohjelma/Kirsi Naukkarinen
Liikkuva koulu -ohjelma/Jouni Kallio